

ПОЧАТКОВА ШКОЛА

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЖУРНАЛ

*Патріотизм – це праця.
Олена Кузмінська,
вчителька 3-Г класу ЗОШ № 5
м. Житомира*

*Щаслива мить! Анна Шевчук, вчителька
Радісенської ЗОШ І–ІІІ ст.
Іванівської РДА Одеської обл.*

«ПОЧАТКОВА ШКОЛА»

щомісячний науково-методичний журнал

№ 2 (572) ЛЮТИЙ 2017

Засновники –
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ,
ВИДАВНИЦТВО «ПОЧАТКОВА ШКОЛА»

Видавець –
ВИДАВНИЦТВО «ПОЧАТКОВА ШКОЛА»

Видається з липня 1969 року
Київ

Журнал включено до переліку наукових
видань ВАКУ України, в яких можуть
публікуватись основні результати
дисертаційних робіт

Головний редактор

Алла ЛУК'ЯНЕЦЬ, кандидат педагогічних наук,
заслужений працівник народної освіти України

Редакційна колегія:

Іван БЕХ, Надія БІБІК, Микола ВАШУЛЕНКО,
Галина ДРЕВАЛЬ, Валентина ЗАТОРЖИНСЬКА,
Людмила КОВАЛЬ, Ярослава КОДЛЮК,
Юлія КОЛЕСНИКОВА (*завідувач відділу*),
Тетяна КОХНО, Людмила ЛІЩИНСЬКА,
Людмила ЛОПУШАНСЬКА (*відповідальний
секретар*), Алевтина ЛОТОЦЬКА,
Світлана МАРТИНЕНКО, Віра МЕЛЕШКО,
Олександр МИТНИК, Антоніна МОВЧУН,
Ізоolda НІЗЕЛЬСЬКА, Тамара ПИРОЖЕНКО,
Тамара ПОНІМАНСЬКА, Катерина ПОНОМАРЬОВА,
Катерина ПРИЩЕПА, Тетяна ПУШКАРЬОВА,
Олександра САВЧЕНКО, Світлана СТРИЛЕЦЬ,
Володимир ТИМЕНКО,
Ольга ХОРОШКОВСЬКА, Людмила ХОРУЖА,
Анжеліка ЦИМБАЛАРУ, Михайло ЧЕМБЕРЖІ,
Тетяна ЯРЕМЧУК (*завідувач відділу*).

Дизайн обкладинки

Володимир ЩЕРБАЧЕВИЧ.

Зареєстровано Державним комітетом інформаційної
політики, телебачення та радіомовлення України
серія КВ, №6506 від 09.09.2002 року.
Підписано до друку 24.01.2017. Формат 84x108/16.
Папір газетний. Друк офсетний. Умовн. друк. арк. 6,72.
Умовн. фарбовдб. 6,72. Обл.-вид. арк. 9,75.
Зам. 0104702.

Адреса редакції: 04213, Київ,
вул. Прирічна, 25-А, к. 12,
тел./факс (044) 501-03-87
www.pochatkova-shkola.net
e-mail: pochatkovasc.ua@gmail.com

Видруковано у видавництві «Преса України».
03148, Київ, вул. Героїв Космосу, 6
Свідоцтво № 35481684
http://www.pressa.kiev.ua/
Якість друку повністю відповідає наданому видавцем
видавничому оригіналу.

© «Початкова школа», 2017

ЗМІСТ

Теорія і практика виховання особистості

- Бех І. Грані духовного зростання особистості 1
- Виховні системи вчителя початкових класів*
- Митник О., Манзер С., Цілик Н. Взаємодія вчителів, учнів
та їхніх батьків у навчально-виховному процесі як підґрунтя
щасливого дитинства 6

Методика навчання

- Охріменко Л. Організація групової роботи учнів
під час вивчення української мови в початкових класах 10
- Берник О., Кривко М. Душа нашого народу в піснях 14
- Лапіна А., Плювака В. Лінгвістичний аналіз тексту – запорука
розуміння художнього твору учнями початкових класів 17
- Митник О., Швець С., Буряк Г. Розвиток пізнавальної сфери
особистості молодшого школяра на уроках літературного читання..... 18
- Міцкан Т. Прищеплення доброти і милосердя під час вивчення
творів Лесі Українки..... 22
- Чабайовська М., Шароварко С. Перевірка та оцінювання
сформованості аудіативних умінь учнів на уроках
літературного читання в початковій школі 25
- Ярош І. Віршований урок з української мови для 4 класу..... 29
- Рикова О. Використання задач екологічного та краєзнавчого змісту
на уроках математики як засобу формування екологічної культури
учнів 31
- Ліщук Г. Математичні задачі з природничим сюжетом 33
- Зінченко Н. Брейн-ринг з правил пожежної безпеки 36

На читацьку рагу

- Гречук В. Вивчення геометричного матеріалу у початковій школі 38
- Вальдорфська школа*
- Лиходід О. Уроки малювання форм у третьому
та четвертому класах 39
- Передерій О. Розвиток емоційно-вольових якостей учнів
на уроках рукоділля в вальдорфській школі 41

Школа і родина

- Білоконна Н. Емоційний компонент як важливий чинник організації
навчально-виховного середовища у групі продовженого дня 43
- Освіта вчителя*
- Колупаєва А., Таранченко О. Інклюзія – соціальна модель
устрою суспільства 47

Нам пишуть

- Дзьоба О. Веселі фізкультхвилинки 51
- Роздуми ...*

- Зайка А. Чи варто всім добре вчити та знати шкільну математику? ... 52
- Слово художній самодіяльності*

- Шевченко Е. Спенарій свята “Тиждень математики” 53
- Ткач І. Свято Букваря 56
- Суховєєва Н. “Родина, родина – це вся Україна...” 59
- Конкурс “Мій творчий проект”*

- Ягупа І. Екологічний проект як один із засобів
екологічного виховання 62
- Войтків М. Зима іде, свята несе 64

*Передрук будь-якого матеріалу українською або іншими мовами
без письмової згоди редакції заборонено.*

Марія ЧАБАЙОВСЬКА,
доцент кафедри української мови та методики навчання
факультету педагогіки і психології НПУ імені М.П.Драгоманова;
Світлана ШАРОВАРКО,
учитель вищої категорії, вчитель-методист
спеціалізованої школи І–ІІІ ст. ім. О.Маковця
з поглибленим вивченням інформаційних технологій
та технологічних дисциплін м. Заліщики Тернопільської обл.

Перевірка та оцінювання сформованості аудіативних умінь учнів на уроках літературного читання в початковій школі

Серед десяти ключових компетентностей нової української школи першою визначено компетентність спілкування державною (і рідною в разі відмінності) мовами. Це вміння усно і письмово висловлювати й тлумачити поняття, думки, почуття, факти та погляди (через слухання, говоріння, читання, письмо, застосування мультимедійних засобів) [1, с. 13]. Тому важливо сформувані в учнів початкових класів аудіативні уміння (слухання й розуміння усного мовлення) як складники комунікативної компетентності.

Проблема аудіювання як виду мовленнєвої діяльності на уроках української мови в початковій школі висвітлювалася в наукових працях М.С.Вашуленка, І.П.Гудзик, А.П.Каніщенко, К.І.Пономарьової, О.Н.Хорошковської та ін.

Актуальність цієї проблеми визначається тим, що до нової програми з літературного читання для початкової школи введено розділ "Аудіювання – слухання-розуміння усного мовлення" із вимогами

для кожного класу, який перенесено з української мови [3, с. 2–3]. Учителі-класоводи в роботі зустрічаються із недостатньою кількістю методичних засобів для аудіювання.

Мета статті – розкрити методичні засади здійснення перевірки рівня сформованості аудіативних умінь учнів початкових класів з літературного читання.

Для моніторингу аудіативних умінь учнів на уроках літературного читання проводиться *поточна та підсумкова (тематична)* перевірки [2, с. 25].

Поточна перевірка аудіативних умінь здійснюється усно і письмово.

Об'єктом перевірки є вміння сприймати на слух незнайомий текст орієнтовно обсягом у 2 класі – 140–160 слів, у 3 класі – 210–230 слів, у 4 класі – 280–300 слів і розуміти:

– фактичний зміст сприйнятого на слух тексту (*хто?, що?, які?, де?, коли?, як?*) з відтворенням послідовності подій;

- смислові, причиново-наслідкові зв'язки;
- тему твору.

Для учнів 2 класу завдання мають стосуватись тільки фактичного змісту твору.

Оцінювання аудіативних умінь в усній формі проводиться за тими ж вимогами, що і оцінювання сформованості навички розуміння прочитаного.

Для письмової перевірки аудіативних умінь добирають 8 тестових завдань, з яких 4 завдання закритого типу з вибором однієї правильної відповіді серед трьох запропонованих варіантів по 1 балу за кожне і 4 завдання відкритого типу по 2 бали за кожне. Зміст завдань такий самий, як і для усної перевірки аудіативних умінь.

Підсумкову перевірку і підсумкове оцінювання аудіативних умінь проводять у 2–4 класах кожного семестру.

Вид перевірки	2 клас		3 клас		4 клас	
	I сем.	II сем.	I сем.	II сем.	I сем.	II сем.
Аудіювання (письмово) Контрольні роботи у 3–4 класах № 1 і № 5; у 2 класі № 1, № 2, № 5, № 6	2	2	1	1	1	1

Контрольні роботи з перевірки аудіювання здійснюються за тими ж вимогами, що і поточна перевірка цих навичок.

Пропонуємо завдання для моніторингу аудіативних умінь учнів 3 класу на уроках літературного читання. Ці завдання укладено відповідно до Державного стандарту початкової загальної освіти та "Орієнтовних вимог до контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи" (додаток до наказу МОН України від 19.08.2016 № 1009), відповідають чинній програмі з літературного читання для 2–4 класів.

ТЕКСТИ ДЛЯ АУДІЮВАННЯ

I семестр

Дівчинка і Ромашка

Ясного сонячного ранку маленька Дівчинка вийшла погуляти на зелений лужок. Раптом вона почула: хтось плаче... Прислухалась і збагнула: плач долинає з-під каменя, що лежав у кінці галявини. Камінь невеликий, але дуже твердий. Нахилилася Дівчинка до каменя й питає:

– Хто там плаче під каменем?

– Це я, Ромашка, – почувся тихий, слабкий голос. – Звільни мене, Дівчинко, давить мене камінь.

Відвернула Дівчинка той камінь і побачила ніжну стеблинку Ромашки.

– Спасибі тобі, Дівчинко, – сказала Ромашка, зітхнувши на повні груди. – Ти визволила мене з-під кам'яного гніта.

– Як же ти попала сюди, під камінь?

– Обдурив мене кам'яний гніт, – розповіла Ромашка. – Була я маленькою ромашковою насінинкою. Восени я шукала теплого куточка. Камінь дав мені притулок, обіцяв оберігати мене від холоду й спеки. А коли я захотіла побачити сонечко, він ледве не задавив мене. Я хочу бути твоєю, Дівчинко.

– Добре, будь моєю, – погодилася Дівчинка.

Подружилися Дівчинка і Ромашка. Щоранку Дівчинка приходила до Ромашки, і вони разом зустрічали сонечко.

– Як добре мені бути твоєю, Дівчинко, – часто говорила Ромашка.

– А коли б ти виросла в лісі чи край дороги? Якби ти була нічия?

– Я б померла від горя, – тихо сказала Ромашка. – Але я знаю, що нічий квітів не буває. Вони завжди чийсь.

Ось той Маків Дзвіночок приятелює із Сонечком. А ось та маленька квіточка Незабудка – вона подружка Весняного вітру. Ні, квітка не могла б жити нічиєю. (218 слів)

Василь Сухомлинський

Тестові завдання

Дівчинка і Ромашка

1. Куди вийшла Дівчинка погуляти ясного сонячного ранку?

- а) На зелений лужок;
- б) до річки;
- в) у тінистий лісок.

2. Звідки долинав плач?

- а) з-під куша;
- б) з-під каменя;
- в) з нори.

3. Що побачила Дівчинка, коли відвернула камінь?

- а) Маленьку квіточку Незабудку;
- б) веселий Маків Дзвіночок;
- в) ніжну стеблинку Ромашки.

4. Коли маленька насінинка потрапила під кам'яний гніт?

- а) Восени;
- б) взимку;
- в) влітку.

5. Підкресліть слова, які можна використати для характеристики Дівчинки.

Добра, милосердна, лінива, турботлива, байдужа.

6. Установіть послідовність подій.

- Дівчинка рятує Ромашку з-під кам'яного гніта.
- Дівчинка подружилася з Ромашкою.
- Ромашка розповіла про те, як вона потрапила у біду.
- З-під каменя долинає плач.

7. Установіть відповідність.

Ромашка	... Весняний вітер
Маків Дзвіночок	... Дівчинка
Незабудка	... Сонечко

8. Чому плакала Ромашка?

Ромашка плакала, бо _____

Лось

Підстаркуватий лісник проминув невеликий гурт молодих ялин, вийшов до засніженої річечки – і вкляк... Він угледів, що неподалік на березі лежить, упавши на бік, великий рогатий лось, а йому в шию вчепився сірий вовк. Мабуть, попадали вони щойно, а перед цим у них кипіла жорстока боротьба.

Обоє – лось і вовк – помітили людину, а тому на мить позавмирили, стежачи за нею. Тоді лісник підніс угору дубову палицю і, погрозово замірившись, сміливо пішов уперед. Не встиг лісник зробити кілька кроків, як вовк прожогом метнувся на лісника. Той навіть не встиг опустити важку палицю вовкові на голову, як молодий вовк важким ударом свого тіла звалив його на сніг і вже б учепився гострими зубами, та лісникові пощастило обома руками міцно вхопити вовка за шию.

Це був молодий, дужий і хижий звір. Лісник відчував, що сила полишає його, що за мить-другу вже не зможе боротися з дужим напасником.

Та ось із лісникових рук щось миттєво вирвало вовка. Здивований лісник побачив лося, що підскочив до вовка, вдарив його міцними рогами й підкинув високо угору.

"Так ось хто мене врятував, – подумав лісник. – Я вступився за нього, а він за мене".

А лось, який убив вовка й таким чином віддячив хороброму лісникові за свій порятунок, прудко побіг уздовж берега й заховався поміж деревами.

– Що ж, сіроманцю, важив ти на чуже життя – позбувся свого.

Лісник поглянув між дерева – чи не побачить безстрашного лося, що врятував йому життя. (230 слів)

За Євгеном Гуцалом

Тестові завдання

Лось

- Де лісник побачив вовка і лося?
  - Біля засніженої річки;
  - на узліссі;
  - на засніженій галявині.
- Яким був вовк?
  - Добрим і лагідним;
  - старим і слабким;
  - дужим і хижим.
- Що зробив вовк, коли побачив лісника?
  - Втік;
  - прожогом метнувся на лісника;
  - продовжував битися з лосем.
- Хто прийшов на допомогу лісникові?
  - Собаки;
  - лось;
  - мисливці.
- До якого жанру належить цей твір?
- Підкресліть слова, які можна використати для характеристики лісника.
Сміливий, добрий, злий, рішучий, боягузливий, відважний.
- Установіть послідовність подій.
– Вовк напав на лісника.

– Вовк вчепився в шию лося.

– Лісник захистив лося.

– Лось врятував лісника.

8. Про кого з героїв можна сказати словами прислів'я: "Посієш добро – добро і пожнеш"? Доведи свою думку.

II семестр

Мамин кавун

День сьогодні в Костика видався щасливий. Щасливий, бо вранці, як тільки мама з дому, прийшов дід Мусій і приніс два кавуни.

– Опе твій, – поплескує дід менший кавун, – а це мамин. Мама більша – їй і кавун більший.

– Зараз порізати твій кавун чи сам поріжеш? – питає дід Мусій.

– Зараз, діду, зараз, – нетерпляче просить Костик.

Дід ріже кавуна. А він червоний і пахучий.

Костик смакує, їсть поволі, а дід сидить мовчки й інколи усміхається. Усмішка дідова якась дивна – невесела.

Дід пішов. Костик доїв кавуна. Пообгризав скибки. Мамин кавун лежав на лаві. Костик намагався не дивитись на нього, але час від часу немов хтось голову повертав до кавуна.

Щоб той не спокушав, Костик вийшов надвір. А його щось наче тягне в хату. Він одчинив двері, вмоствився на лаві, поплескав долонькою кавуна.

"А як половинку з'їсти?" – подумав.

Та від цієї думки Костикові стало соромно. Йому пригадалась невесела дідова усмішка. Невесела вона була тому, що він не почагував дідуся.

Від сорому Костикові захотілося піти з хати. Він вийшов у садок і сів під шовковицею. Там він довго сидів і дивився на білі хмари в голубому небі. Дивився – поки й заснув.

Прокинувся Костик увечері. Сонце сідало спочити.

Коли це й мама на подвір'я. Костик їй кавуна підносить.

– Це вам, мамо, – радісно каже він.

Мама заходить до хати, ріже кавуна й припрошує:

– Їж, Костику.

– Ні, це вам, мамо, – благає Костик, – їжте ж, будь ласка. (230 слів)

Василь Сухомлинський

Тестові завдання

Мамин кавун

- Чому день у Костика видався щасливим?
  - Бо прийшов дід Мусій з кавунами;
  - бо в нього був день народження;
  - бо хлопчик пішов у школу.
- Скільки кавунів приніс дідуся?
  - Один;
  - два;
  - три.
- Кому дід Мусій дав більшого кавуна?
  - Костикові;
  - мамі;
  - взяв собі.

4. Що зробив Костик зі своїм кавуном?

- Зїв його сам;
- поділився з мамою;
- пригостив дідуся.

5. До якого жанру належить цей твір?

6. Установіть відповідність між персонажами твору та їхніми висловами.

Костик ... "Мама більша – їй і кавун більший".
дід Мусій ... "Їж, Костику".
мама ... "Ні, це вам, мамо".

7. Установіть послідовність подій.

- Костик зустрів маму з кавуном.
- Хлопчик доїв кавун.
- Дідусь приніс два кавуни.
- Костикові стало соромно.

8. Чому Костикові стало соромно?

Костикові стало соромно, бо _____

Пісня солов'я

(турецька народна казка)

Якось один купець зловив у лісі солов'я, приніс додому й зробив йому дуже гарну клітку. Була та клітка із срібла, золота й коштовного каміння. Посадив купець солов'я в ту клітку. Був у цього купця чудовий сад. Посередині саду був водограй, до якого спускалися мармурові сходи.

Купець поставив клітку поблизу водограю й подня вранці та ввечері приходив милуватися солов'єм. А соловей тільки сумно дивився на небо й жалібно співав. Знайшов купець чоловіка, який знав пташину мову, і привів його до солов'я – хай розгадає солов'їну пісню.

Послухав чоловік солов'я й каже:

– Хазяїне, соловей співає: "Вітчизно моя, гніздечко моє, я без вас не могу жити".

Минали дні, і соловей співав ще жалібноше. Тоді купець відімкнув клітку й випустив солов'я на волю, а сам разом з чоловіком, що знав пташину мову, сів на коня й поскакав услід за солов'єм.

Довго летів соловей чи недовго, аж нарешті дістався до дерева, яке стояло в лісі, побачив своє зруйноване гніздо і заспівав:

– Вітчизно моя! Ти найкраща, наймиліша.

Із того дня соловей став вільно співати й славити своє гніздо.

Подивився на нього купець і каже:

– Дивак цей соловей. У мене він жив у розкошах, у золотій клітці й сумував. А тут побачив зруйноване гніздо й заливається від радості.

Чоловік, який знав пташину мову, відповів йому:

– А ти не дивуйся, хазяїне. Кожному своя вітчизна, своє гніздо наймиліше. Соловей тут вільний. А воля – найдорожче. (230 слів)

Тестові завдання

Пісня солов'я

- Хто зловив солов'я в лісі?
  - Чоловік;
  - подорожній;
  - купець.
- В яку клітку посадив купець солов'я?
  - У золоту;
  - у клітку із срібла, золота й коштовного каміння;
  - у клітку із срібла й золота.
- Де знаходилася клітка?
  - Біля водограю;
  - коло вікна;
  - у кімнаті.
- Що побачив соловей на дереві в лісі?
  - Гніздо з солов'ятами;
  - солов'їху;
  - зруйноване гніздо.
- Установіть послідовність подій.
  - Купець поставив клітку біля водограю.
  - Соловей співав ще жалібноше.
  - Соловей став вільно співати і славити своє гніздо.
  - Посадив купець солов'я в клітку.
- До якого жанру належить цей твір?
- Запишіть дійових осіб твору.
- Чому, опинившись у лісі, соловей почав співати радісно?

Література

- Нова школа (проект) / за ред. М. Гриценка // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/Новини%202016/08/21/2016-08-17-3-.pdf>
- Орієнтовні вимоги до контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.mon.gov.ua/img/zstored/files/1-2-08-i.pdf>
- Розвантаження та оновлення програм початкової школи // ПШ. – 2016. – № 9. – С. 2–3.
- Чабайовська М. І., Омельченко Н. М. Українська мова. Контрольні роботи з методичними рекомендаціями. 2 клас: метод. посібн. для вчителя. – Тернопіль : ТзОВ "Видавництво Астон", 2015. – 48 с.
- Чабайовська М. І., Омельченко Н. М. Українська мова. Контрольні роботи з методичними рекомендаціями. 3 клас: метод. посібн. для вчителя. – Тернопіль : ТзОВ "Видавництво Астон", 2015. – 68 с.
- Чабайовська М. І., Омельченко Н. М. Українська мова. Контрольні роботи з методичними рекомендаціями. 4 клас: метод. посібн. для вчителя. – Тернопіль : ТзОВ "Видавництво Астон", 2015. – 80 с.

Чабайовська М., Шароварко С. Перевірка та оцінювання сформованості аудіативних умінь учнів на уроках літературного читання в початковій школі, 3 клас. У статті подано завдання та методичні рекомендації щодо контролю та оцінювання сформованості аудіативних умінь учнів 3 класу на уроках літературного читання.

Ключові слова і формулювання: ключові компетентності, комунікативна компетентність, перевірка та оцінювання навчальних досягнень, аудіативні уміння, нова програма з літературного читання (2–4 кл.).